

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан філософського факультету
Іван КАРПЕНКО
_____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МІГРАЦІЙНІ СТУДІЇ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти	<u>магістерський</u>
галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва)
спеціальність	<u>052 Політологія</u> (шифр і назва)
освітня програма	<u>Глобальні студії та світова політика</u> (шифр і назва)
вид дисципліни	<u>за вибором</u> (обов'язкова/за вибором)
факультет	<u>філософський</u>

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету (протокол № 6 від 16 червня 2023 року)

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: **Люба Олеся Олексіївна** – канд. політ. наук, доцент кафедри політології філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри політології
Протокол № 11 від 15 червня 2023 року

Завідувач кафедри політології

Олександр ФІСУН

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Глобальні студії та світова політика»

Гарант освітньо-професійної програми

Юлія БІДЕНКО

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету

Протокол № 10 від 14 червня 2023 року

Голова методичної комісії
філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “**Міграційні студії**” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки другого (магістерського рівня) вищої освіти «Глобальні студії та світова політика» спеціальності 052 “Політологія”.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни “**Міграційні студії**” є вивчення та засвоєння основних засад міграційної політики у світовому та національному вимірах

1.2. **Основними завданнями** вивчення дисципліни “**Міграційні студії**” є висвітлення особливостей міграції в сучасному політичному процесі, розкриття тенденцій взаємозумовленості міграційної і політичної динаміки, визначення особливого місця й ролі міграційного чинника в політичному житті.

1.3. Кількість кредитів **7**

1.4. Загальна кількість годин **210**

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	
Семестр	
1-й	
Лекції	
26 год.	
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	
Самостійна робота	
160 год.	
Індивідуальне завдання – контрольна робота	
1 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

У результаті вивчення даного курсу, згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

знати :

- етапи формування та особливості міграційної політики в країнах класичної імміграції, близького зарубіжжя та сучасної української держави;
- специфіку міграції в сучасному політичному процесі, її місця і ролі у загальній системі управління державою;
- загальні тенденції міграційної динаміки та структуру міграційних переміщень у сучасному світі;
- механізми і форми реалізації державної міграційної політики в Україні;
- основи міграційного законодавства української держави та провідних країн світу;

вміти :

- вільно орієнтуватися у теоретико-методологічному та практичному інструментаріях дослідження міграції населення;
- аналізувати сучасні міграційні процеси за допомогою аналітично-категоріального апарату політичної науки;
- користуватися сучасними методиками прогнозування розвитку міграційних процесів у світі, і, зокрема, в Україні;
- аналізувати загальноприйнятну систему заходів і механізмів регулювання міграції у світі та нормативну базу України з питань міграції;
- виявляти недоліки практичної реалізації державної міграційної політики України;
- застосовувати на практиці набуті знання з курсу.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти вивчення міграційних процесів.

Тема 1. Міграція як суспільно-політичний феномен та предмет політологічного дослідження

Історичний ракурс дослідження феномену «міграція». Основні теоретичні підходи до вивчення міграцій. Суть і особливості міграції як соціально-політичного процесу. Поняття «міграційна динаміка», «міграційний маршрут», «міграційна мотивація». Типологія міграцій (міграція на ПМЖ, трудові міграції, вимушені міграції). Поняття «мігрант», основні категорії мігрантів. Поняття «біженець» у міжнародному праві. Конвенція ООН про статус біженців (1951 р.) та Протокол 1967 р. Вимушені переселенці (особи, переміщені усередині країни) і особи, які шукають притулку. Дефініція «міграційні процеси». Наукові підходи до вивчення міграційних процесів (демографічний, економічний, юридичний, соціологічний, історичний, психологічний, історико-біологічний). Л. Рибаківський: теорія «трьох стадій» міграційного процесу. Причини та наслідки міграцій, її вплив на соціально-економічний розвиток країн-донорів та країн-реципієнтів.

Соціокультурні тенденції міграції. Сутність етнічної міграції. Імміграція як джерело функціонування поліетнічних суспільств. Нові міграційні меншини: мовні, релігійні. Проблеми адаптації мігрантів. Проект Ради Європи «Міжобщинні та міжетнічні відносини».

Міграція як об'єкт державної політики та предмет політологічного дослідження. Поняття «політична міграція». Аналіз закономірностей сучасної міграції з політичних мотивів.

Тема 2. Методологія та методи дослідження міграційних процесів

Загальна характеристика методології дослідження міграційних процесів. Політологічний аналіз міграційної динаміки населення. Методики обліку мігрантів. Система міграційних показників. Показники інтенсивності міграції. Кількісні та якісні (вік, стать, освіта) показники міграційних потоків і методи їх дослідження.

Оцінка факторів впливу на міграційні процеси (економічні, соціальні, політичні). Напрямки міграційних переміщень і методи аналізу їх співвідношень. Визначення територіальної структури та етнічної складової міграції населення.

Джерела інформації про міграційні процеси: переписи населення, державна статистика, відомчі дані (МС, МВС, МЗС), опитування, інтерв'ю, спостереження. Перепис населення як показник дослідження міграційних процесів. Реєстри мігрантів (прикордонні та територіальні). Форма реєстру мігрантів. Статистика трудових мігрантів як джерело формування даних міграції населення. Проблеми обліку та достовірності кількісних і якісних даних про мігрантів.

Тема 3. Нелегальна міграція

Сутність та зміст поняття «нелегальна міграція». Нелегальна міграція як виклик міжнародному співтовариству. Загальна характеристика політики держав щодо нелегальних мігрантів. Неузгодженість національних імміграційних законодавств як основна причина нелегальної міграції. Основні шляхи нелегальної міграції у світі. «Крани-накопичувачі» нелегальних мігрантів та їх статус на міжнародній арені. Причини та наслідки нелегальної міграції. Облік нелегальної міграції: методи та оцінки.

Розділ 2. Міграційна ситуація у світі та міграційна політика в Україні

Тема 4. Основи міграційної політики в «імміграційних країнах»: США, Канада, Австралія, Нова Зеландія

Основні відмінності міграційної політики в еміграційних та імміграційних країнах. Еволюція імміграційної політики США (історичний огляд, сучасні тенденції). Типи мігрантів у міграційному потоці. Переваги і недоліки міграційної політики США. Міграційна політика США після подій 11 вересня 2001 року.

Засади і пріоритети імміграційної політики Канади. Імміграційне законодавство Канади. Українські мігранти в Канаді. Соціально-культурна інтеграція іммігрантів у канадське суспільство.

Огляд міграційного законодавства та політики Австралії. Трудова міграція (віковий ценз, перелік професій, програми для мігрантів). Специфіка міграційної політики Нової Зеландії. Іммігранти та громадянство Австралії і Нової Зеландії.

Тема 5. Міграційна політика країн Центральної та Західної Європи

Загальний огляд специфіки європейської міграційної політики. Підходи до міграції у країнах Західної Європи. Особливості та основні напрями сучасної міграційної політики західноєвропейських країн (Німеччина, Франція, Італія, Швеція та ін). Динаміка міграційних переміщень на європейському континенті. Репатріація та трудова міграція. Вимушена міграція. Демографічні, соціальні та етнокультурні характеристики мігрантів.

Загальна характеристика міграційного законодавства Європейського Союзу. Конвенція ООН 1951 р., Протокол ООН 1961 р. про статус біженців. Політика надання притулку в Європі (Дублінське положення 2003 р.). Розробка спільної міграційної політики Європейського союзу. Шенгенська угода (1985р.), Амстердамський договір (1999р.). Міграційні питання у контексті розширення ЄС. Модернізація європейських поглядів на міграцію населення. Політична динаміка міграційних процесів сучасної Європи.

Тема 6. Міграційні процеси на Балканах

Історичний та етнокультурні аспекти міграційного буття країн балканського півострова, імміграційні поселення слов'ян. Міграційні хвилі країн Південно-Східної Європи. Міграційна політика колишньої Югославії. Югославська криза та міграція на Балканах. Дискримінація за національною ознакою. Вимушена міграція, біженці, імміграція у країни притулку. Міграційна ситуація в постюгославських країнах. Сучасна динаміка міграційних переміщень на Балканах.

Тема 7. Міграційна політика незалежної України

Основні фактори сучасних міграційних процесів в Україні. Основні етапи міграційної політики в незалежній Україні. Суб'єкти міграційної політики України. Сучасна міграційна політика України: основні принципи, завдання та пріоритети. Інституціоналізація державної міграційної політики.

Україна як «країна-донор» і «країна-транзит» мігрантів. Зовнішні та внутрішні міграції, їх співвідношення у структурі міграційного потоку. Міграційний обмін України з країнами СНД та «далекого зарубіжжя». Сучасні тенденції та особливості поширення різних видів еміграції з України та імміграції в Україну. Особливості внутрішньої міграції населення (розселення та регіональні особливості міграції, структура міграційних течій за статтю, віком, рівнем освіти, етнічним складом). Проблеми реалізації міграційної політики. Адаптація мігрантів в українське суспільство. Прогнози міграційної динаміки в Україні.

Тема 8. Міграційна ситуація в країнах «ближнього зарубіжжя»

Міграційні процеси в СРСР та зміна детермінант у пострадянському просторі. Основні тенденції, специфіка і політична складова міграційних процесів у країнах «ближнього зарубіжжя». Географія міграції населення. Репатріанти, екологічні мігранти, трудові емігранти, вимушені переселенці.

Основні міграційні тренди другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. в в країнах «ближнього зарубіжжя». Визначальні фактори вироблення державної міграційної політики (демографічні, соціально-культурні і територіально-економічні). Загальна характеристика міграційної політики та міграційного законодавства в країнах «ближнього зарубіжжя». Оцінка сучасної трудової міграції в в країнах «ближнього зарубіжжя». Міграція та національна безпека в країнах «ближнього зарубіжжя».

Розділ 3. Політико-правовий зміст практики регулювання міграції у світовому та національному вимірах

Тема 9. Міграційна сфера у контексті прав людини. Права мігрантів в Україні

Розробка та втілення в життя нормативів у галузі прав людини. Біль про права людини. Конвенція про захист основних прав і свобод (1950 р.). Європейська конвенція з прав людини

(ЄКПЛ). Право на подорожування. Права трудящих мігрантів. Міжнародна конвенція про захист усіх трудящих мігрантів і їх сімей (1990 р.).

Система надання статусу біженця і/або притулку. Захист, інтеграція та репатріація мігрантів (право на притулок, принцип «відмова від висилки» – «НОН рефюлемант», право на повернення). Концепція надання тимчасового захисту. Право на свободу пересування (в'їзду та виїзду) як загально визнаний міжнародний стандарт прав людини. Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» (1994 р.)

Політико-правовий захист біженців. Концепція превентативних дій, стратегія «превентативного захисту», захист прав мігрантів. Встановлення статусу біженця. Поняття та причини переслідування, методи і засоби подолання. Набуття та втрата статусу біженця в Україні. Закон України «Про біженців». Організація добровільного повернення біженців.

Громадянство як політико-правове підґрунтя для надання основних прав і свобод людини. Європейська конвенція про громадянство (1997 р.) Натуралізація, ценз громадянства, відновлення громадянства. Подвійне громадянство (біпатризм), безгромадянство (апатризм). Конвенція ООН про скорочення безгромадянства (1961 р.). Заборона безгромадянства як принцип міжнародного права. Інститут громадянства в Україні. Закон України «Про громадянство України» (2001 р.)

Іноземці: поняття терміну, режим. Правове становище іноземців та осіб без громадянства в країнах СНД. Закони України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про імміграцію» (2001 р.).

Тема 10. Міжнародні урядові організації і міжнародно-правове регулювання міграційних процесів

Світовий досвід регулювання міграційних процесів: інституційна система та внутрішньодержавні заходи. Міжнародні інституції та їхня діяльність з регулювання міграційних процесів у світі: Управління верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Міжнародна організація з міграції (МОМ), Міжнародна організація праці (МОП).

Діяльність неспеціалізованих міжнародних організацій з регулювання міграційних процесів у світі і європейсько-азіатському регіоні: ЕврАзЄС, Рада Європи, ОБСЄ, Світовий Банк. Рада Європи: проблеми гармонізації політики, законодавства та процедур. Програми з імміграції. Діяльність служб імміграції та натуралізації (СІН).

Міжнародно-правове регулювання протидії нелегальній міграції: характеристика універсальних норм міжнародного права у сфері нелегальної міграції. Методи та засоби боротьби з нелегальною міграцією. Специфіка регіональних норм Ради Європи та права Європейського Союзу з проблем нелегальної міграції. Практика запобігання нелегальній міграції в політиці окремих країн Західної, Центральної та Північної Європи. Директива 52/ЄС (2009р.) щодо нелегальних мігрантів – громадян третіх країн. Загальні проблеми вироблення міжнародного законодавства в міграційній сфері.

Тема 11. Проблеми міграційного законодавства і керування міграційними процесами в Україні

Сутність нормативного регулювання зовнішньої та внутрішньої міграції в Україні. Закон України «Про міграційну політику». Система державних органів, пов'язаних з регулюванням міграційних процесів. Організація роботи органів, що відповідають за різні аспекти управління міграційними процесами в Україні. Міграційна політика України відносно співвітчизників за кордоном. Українська діаспора за кордоном. Діяльність організацій із захисту прав українських мігрантів за кордоном.

Регулювання трудової міграції в Україні. Репатріація та регулювання вимушеної міграції в Україні. Регулювання міграційних процесів на регіональному і муніципальному рівнях (на прикладі Харківської області).

Недосконалість міграційного законодавства та суміжних норм, шляхи їх докорінного оновлення. Напрями вдосконалення боротьби з нелегальною міграцією, проблеми її профілактики. Міграційна ситуація та характер міжнародно-правових зобов'язань України стосовно проблеми нелегальної міграції. Імплементация міжнародних норм щодо протидії

нелегальній міграції у національне законодавство України. Сутність попередження нелегальної міграції, недопущення в'їзду нелегалів до України.

Шляхи вдосконалення системи управління міграційними процесами в Україні. Удосконалення міжнародного співробітництва України у сфері міграції. Угода між Україною та ЄС про спрощення оформлення віз. Угода між Україною та ЄС про реадмісію осіб.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усь о-го	у тому числі					Усьо го	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	ср		л	п	лаб	інд	с р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1 3
Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти вивчення міграційних процесів												
Тема 1. Міграція як соціально-політичний феномен та предмет політологічного дослідження	18	2	2			14						
Тема 2. Методологія та методи дослідження міграційних процесів	24	2	2			20						
Тема 3. Нелегальна міграція	15	3	2			10						
Разом за розділом 1	57	7	6			44						
Розділ 2. Міграційна ситуація у світі та міграційна політика в Україні												
Тема 4. Основи міграційної політики в «імміграційних країнах»: США, Канада, Австралія, Нова Зеландія	15	2	3			10						
Тема 5. Міграційна політика країн Центральної та Західної Європи	17	4	3			10						
Тема 6. Міграційні процеси на Балканах	20	2	2			16						
Тема 7. Міграційна політика незалежної України	18	2	2			14						
Тема 8. Міграційна ситуація в країнах «ближнього зарубіжжя»	14	2	2			10						
Разом за розділом 2	84	12	12			60						
Розділ 3. Політико-правовий зміст практики регулювання міграції у світовому та національному вимірах												
Тема 9. Міграційна сфера у контексті прав людини. Права мігрантів в Україні	22	2	2			18						
Тема 10. Міжнародні урядові організації і міжнародно-правове регулювання міграційних процесів	22	2	2			18						
Тема 11. Проблеми міграційного законодавства і керування міграційними процесами в Україні	25	3	2			20						
Разом за розділом 3	69	7	6			56						
Усього годин	210	26	24			160						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Міграція як соціально-політичний феномен	2
2	Методологія та методи дослідження міграції населення	2
3	Сутність, особливості та небезпека нелегальної міграції у сучасному світі	2
4	Особливості міграційної політики Американського та австралійського континентів	3
5	Міграційна політика деяких західноєвропейських країн	3
6	Міграційна процеси в країнах постюгославського та пострадянського простору	4
7	Міграційна політика сучасної української держави	2
8	Міграційна сфера у контексті прав людини	2
9	Міжнародний і вітчизняний досвід регулювання міграції	2
10	Формування міграційної політики та нормативно-правова система управління міграційними процесами в незалежній Україні	2
Разом		24

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Підготувати доповіді за темою «Міграційна процеси у сучасному світі»	10
2	Дати оцінку сучасним підходам до вивчення міграції	10
3	Вивчити методи аналізу якісної і кількісної інформації про міграційні процеси	10
4	Проаналізувати феномен нелегальна міграції та заходи щодо посилення контролю за нелегальними міграційними потоками у сучасному світі	10
5	Підготовка до проміжного контролю за розділом 1	4
6	Підготувати доповіді за темою «Вимушена міграція та її політико-правове врегулювання. Безпечні країни»	10
7	Підготувати доповіді за темами: «Біженці: поняття, режим, термінологія, законодавче регулювання», «Біпатрид: процес законодавчого забезпечення, сучасна»	10
8	Підготувати доповіді за темою «Антидискримінаційна міграційна політика. Декларація і план боротьби проти расизму, ксенофобії, антисемітизму і нетерпимості»	10
9	Порівняльний аналіз західних країн та вітчизняного законодавства щодо інтеграції переселенців, вдосконалення управління міграційними процесами. Проаналізувати Декларацію про територіальний притулок.	10
10	Проаналізувати візовий і безвізовий режим міграційного обміну між державами. Шенгенські угоди 1985–1990 рр.	10
11	Підготовка до проміжного контролю за розділом 2	10
12	Підготувати доповіді за темою «МОМ: принципи діяльності, завдання та функції».	15
13	Проаналізувати роль ООН та діяльність її спеціалізованих органів з регулювання міграційних процесів у світі.	15
14	Опрацювати офіційні документи та статистичні дані щодо міграційного обліку ВПО (внутрішньо переміщених осіб) в Україні, іноземних громадян, порядку отримання дозволу на тимчасове проживання, посвідки на проживання і громадянства в Україні.	10

15	Підготувати доповіді за темою «Нетрадиційні міграційні меншини в західних країнах та в Україні: мовні, релігійні»	10
16	Підготовка до проміжного контролю за розділом 3	6
	Разом	160

6. Індивідуальні завдання (контрольна робота)

Частина 1.

1. Зробіть порівняльний аналіз ефективності державного управління міграційними процесами в західноєвропейських країнах (на вибір)

2. Оберіть на вибір країну-реципієнта для вимушеного українського мігранта та розробіть детальний план маршруту

Частина 2.

3. Опишіть причини, обсяги та особливості сучасних міжнародних переміщень.

4. Позитивні та негативні наслідки вимушеної міграції для розвитку України як країни-донора сучасної міграції.

Вимоги до оформлення контрольної роботи.

Контрольна робота складається з двох питань на вибір. На кожне питання обсяг – 1-3 стор. шрифт – Times New Roman, 14, інтервал – 1.

7. Методи навчання

У рамках вивчення курсу використовуються такі основні форми занять:

- лекції;
- семінари;
- самостійна підготовка;
- підготовка аналітичних доповідей

Основними методами навчання є викладення лекційного матеріалу з використанням медіа презентацій та відеоматеріалу із зазначеної проблематики. Організація семінарських занять, на яких студенти представляють доповіді з медіа презентаціями.

У процесі самостійної підготовки студенти опрацьовують фактологічний матеріал, нормативні документи, знайомляться з науковими роботами зарубіжних теоретиків з міграційної проблематики та вітчизняних політологів, результатом чого має стати написання аналітичної доповіді на одну з обраних тем у рамках курсу і презентація результатів наукового дослідження. Доповідь має продемонструвати знання і розуміння обраної студентом теми, вміння здійснювати науковий аналіз проблем, на яких фокусується увага, робити самостійні висновки.

Написання та презентація аналітичної доповіді має підтвердити вміння студента:

- виявляти і аналізувати тенденції взаємообумовленості міграційної та політичної динаміки;
- визначати місце та роль міграційного фактора в політичному житті;
- самостійно проводити дослідження взаємозв'язку сучасних міграційних та політичних процесів як на глобальному, регіональному, так і на локальному рівнях, із застосуванням сучасних методик політологічного аналізу та прогнозування;
- вміти опрацьовувати необхідну наукову літературу і першоджерела з обраної тематики;
- науково обґрунтовувати і доводити власні авторські ідеї;
- презентувати результати проведеного дослідження перед аудиторією.

Під час презентації результатів дослідження студент демонструє свої ораторські здібності, уміння ясно, логічно і послідовно викладати свої думки, працювати з аудиторією. Вітається використання наочних матеріалів для презентування роботи: графіки, таблиці, малюнки моделей і т. п. Доповідь за обсягом не повинна перевищувати 15 сторінок (шрифт Times New Roman, 14, інтервал 1,5). Для усного подання результатів наукового аналізу надається 10 хв.

8. Методи контролю – проміжний контроль за розділами 1-3, підсумкова екзаменаційна робота.

Основними критеріями оцінювання поточної успішності студентів є робота на семінарських заняттях: презентація доповідей із теоретичних та практичних питань дисципліни, написання есе, участь у дискусії з обговорення доповідей, робота в групах та самостійна робота над вивченням основних джерел.

Передбачена форма підсумкового контролю – екзамен - визначається робочим планом.

Проміжний контроль - Експрес-тестування за ключовими аспектами тем курсу.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (контрольна робота) - оцінювання змісту, глибини опрацювання окремих питань з курсу та якість виконаної студентом роботи.

Підсумковий контроль (екзамен) - перевірка розуміння студентами теоретичного та практичного програмного матеріалу в цілому, здатність творчо використовувати накопиченні знання та вміння.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання											Контр. робота	Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1			Розділ 2				Розділ 3							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	20	60	40	100
10			15				15							

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Критерії оцінювання

Види навчальної діяльності	Шкала оцінювання	Бали	Примітки
Екзамен	чотирирівнева (відмінно, добре, задовільно, незадовільно)	1-15	1-2 питання – max 15 балів 3 питання max 10 балів
Семінар	чотирирівнева (відмінно, добре, задовільно, незадовільно)	2-5	набрані бали за кожен семінар відповідають оцінці чотирирівневої шкали оцінювання (приміром 5-відмінно, 4 –добре тощо)
Контрольна робота, передбачена навчальним планом	чотирирівнева (відмінно, добре, задовільно, незадовільно)	2-5	набрані бали відповідають оцінці чотирирівневої шкали оцінювання

Критерії оцінювання екзамену

Сума балів за		Оцінка	Оцінка за національною шкалою
1-2 питання	3 питання		для комплексної контрольної роботи
15-13	10-9	5	відмінно
12-10	8-7	4	добре
9-7	6-5	3	задовільно
6 та менше	5 та менше	2	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Кондратьєв Я. Ю., Римаренко Ю. І., Олефір В. І Основи міграцієзнавства: навч.- метод. посіб. Нац. акад. внутр. справ України. К.: Ін-т держави і права НАН України, 2000. 423 с.
2. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького; редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. К.: Довіра; Генеза, 1996. 942 с.
3. Малиновська О. А. Міграція та міграційна політика: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів МОН України, Київський ун-т права, Центр політол., гуманіт. та прикл. досліджень. К.: Центр учбової літератури, 2010. 304 с.
4. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри: (Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика): енциклопедія / упоряд. Ю. І. Римаренко; за ред. Ю. Римаренка. К.: Довіра, 1998. – 912 с.
5. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи: монографія; НАН України; Ін-тут демографії та соц. дослідж.; МОМ. Умань: СПД Сочінський, 2007. 276 с.
6. Новік В. О. Державна політика і регулювання імміграційних процесів в Україні: моногр. К.: ВАІТЕ, 1999. 216 с.
7. Пуригіна О. Г., Сардак С. Е. Міжнародна міграція: навч. посіб. К.: Академія, 2007. 312 с.
8. Римаренко Ю. І. Міжнародне міграційне право: підручник. К. : КНТ, 2007. 640 с.

Допоміжна література

1. Бандурка О. О. Адміністративно-правове регулювання міграційного процесу в Україні: моногр. Х.: Національний ун-т внутрішніх справ. 227 с.
2. Буроменський М. В. Міжнародний захист прав людини та права біженців: навч. посіб. К.: ВАІТЕ, 2002. 160 с.
3. Гордузенко В. Зовнішня міграція як фактор динаміки етнонаціональної структури Політичний менеджмент. 2006. № 4. С. 171–178.
4. Гринда Н. Політичні і правові рамки спільної міграційної політики Європейського Союзу. *Вісн. Львівс. ун-ту. Сер.: Міжнародні відносини.* 2001. Вип. 4. С. 48–54.
5. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: монографія / відп. ред. Н. Р. Нижник; кол. авт.: В. Б. Авер'янов, І. А. Грицяк, С. Д. Дубенко та ін. К.: Вид-во УАДУ, 1997. 448 с.
6. Король Г. М. Проблеми сучасної міграційної політики в Україні *Вчені записки.* К., 2005. Вип. 12. С. 89–94.
7. Матвеев М. М. Загальна міграційна ситуація в Україні після набуття незалежності *Кримські татари і українське суспільство: проблеми політичної та соціальної інтеграції:* матер. конф. К., 1998. С. 49–51.
8. Малиновська О. А. Мігранти, міграція та українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями: моногр. К.: Вид-во НАДУ, 2004. 236 с.
9. Малиновська О. А. Розширення ЄС і зони чинності Шенгенської угоди та міграційні процеси в Україні. *Вісн. Укр. Акад. держ. управління при Президентові України.* 2003. № 1. С. 475–483.
10. Малиновська О. А. Україна, Європа, міграція: міграції населення України в умовах розширення ЄС / О. А. Малиновська. К.: Бланк Прес, 2004. 171 с.
11. Марциновський А. Кого визнати «закордонним українцем»? *Про статус закордонного українця: матер. кр. столу Голос України.* 2003. 14 лютого. С. 7.
12. Міграція і толерантність в Україні: зб. ст. / За ред. Я. Пилинськог]. К.: Стило, 2007. 191 с.
13. Мосьондз С. О. Становлення державної міграційної політики України *Право України.* 2005. № 11. С. 114–117.
14. Москаль Г. Правовий статус закордонного українця – особливий (спеціальний) вид правового статусу іноземця *Право України.* 2004. № 10. С. 35–38.
15. Нелегальна міграція: генезис і механізм протидії: монографія / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. К. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2002. – 372 с.
16. Новік В. Державна політика і регулювання імміграційних процесів в Україні: аналітичне дослідження К.: ВАІТЕ, 1999. 132 с.
17. Петрова Я. В. Міграційна політика сучасної держави: сутність та шляхи впровадження / Я. В. Петрова. *Вісн. ХНУ «Питання політології».* Х., 2008. № 796. Вип. 11. С. 169–177.
18. Підлуська І. Міжнародна міграція та «Фортеця Європи: дилема для урядів та випробування для громадян ЄС» *Біженці та міграція: Укр. часопис права і політики.* 1997. № 1. С. 21–30.
19. Піскун О. Основи міграційного права: порівняльний аналіз: навч. посібник. К.: Леся, 1998. 360 с.

20. Позняк О., Лібанова Е. Прогноз етнічного складу населення України на період до 2016 р. *Розбудова держави*. 2000. № 1–6. С. 124–127.
21. Прибиткова І. Сучасні міграційні процеси: теоретико-методологічні аспекти досліджень. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 1999. № 1. С. 161–172.
22. Проблема нелегальної міграції та транспортування мігрантів в Україні: наук. доповідь для Центру технічної кооперації для Європи та Цент. Азії, МОМ / Упоряд. О. А. Малиновська. К.: Бланк-Прес, 2000. 120 с.
23. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять. *Політичний менеджмент*. 2006. № 2 (17). С. 127–139.
24. Тихонова Є. А. Питання імплементації норм міжнародного права в національне законодавство України і міжнародно-правові гарантії захисту прав мігрантів / Є. А. Тихонова, С. Б. Чехович. *Законодавство України та міжнародне право (проблеми гармонізації)*: зб. наук. праць. К.: Ін-т з-ва Верховної Ради України, 1998. – Вип. 4. – 297 с.
25. Хомра О. У. Нелегальна міграція в Україні: ситуація, оцінки наслідків, перспективи *Розвиток демократії та демократична освіта в Україні: матер. II міжн. наук. конф.* (Одеса, 24 – 26 травня 2002 р.) / МОН України, Ін-т вищ. освіти АПН України, Одеська національна юрид. акад., Канадсько-Український проект «Демократична освіта». К.: Ай-Бі, 2003. С. 339–346.
26. Чехович С. Б. Державно-правова міграційна політика: проблеми та шляхи вирішення / С. Б. Чехович. *Теоретичні та практичні питання реалізації Конституції України: проблеми, досвід, перспективи: матер. наук.-практ. конф.* (Київ, 25.06.1997 р.). Х., 1998. С. 86–88.
27. Шульга М. Конституція України про міграційні процеси та повернення депортованих / М. Шульга // Біженці та міграція: український часопис політики і права. 1997. № 1. С. 12–20.
28. Geddes A. *The Politics of Migration and Immigration in Europe*. L.; Thousand Oaks; New Delhi: SAGE Publications, 2003. 220 p.
29. Hatton T. J., Williamson J. G. *Global Migration and the World Economy: Two Centuries of Policy and Performance*. Cambridge, Mass.; London, UK: MIT Press, 2005. 471 p.
30. Scheffer P. *Immigrant Nations*. Cambridge, UK; Malden, US: Polity Press, 2011. 390 p.

Законодавчі акти

1. Акт проголошення незалежності України. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 38. Ст. 502.
2. Закон України «Про біженців». *Відом. Верховної Ради України*. 2001. № 47. Ст. 250.
3. Закон України «Про Державну міграційну службу України» (проект № 4797 від 09.07.2009 р.) *ЛІГА:ЗАКОН, 2010-2012*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2009_07_09/JF3P900A.html.
4. Закон України «Про громадянство України». *Відом. Верховної Ради України*. 2001. № 13.– Ст. 65.
5. Закон України «Про імміграцію». *Відом. Верховної Ради України*. 2001. № 41. Ст. 197.
6. Закон України «Про основні засади державної міграційної політики України» (проект № 6705 від 14.07.2010 р.) *ЛІГА:ЗАКОН, 2010-2012*. URL http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF56900A.html
7. Закон України «Про правовий статус закордонних українців». *Голос України*. 2004. 6 квітня.
8. Закон України «Про правовий статус іноземців». *Відом. Верховної Ради України*. 2003. № 16. Ст. 117.
9. Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» *Відом. Верховної Ради України*. 1994. № 18. Ст. 101.
10. Закон України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» *Відом. Верховної Ради України*. 1991. № 22. Ст. 262.
11. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. К.: Право, 1996. 36 с.
12. Концепція державної міграційної політики URL: <http://migrant.org.ua/?p=3672>.
13. Національна концепція співпраці із закордонними українцями: Указ Президента України № 875 від 13 жовтня 2006 р. *Web-сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/875/2006>.
14. Права людини. *Міжнародні договори України, декларації, документи* / Упоряд. Ю. К. Качуренко. 2-ге вид. К.: Юрінформ, 1992. 200 с.
15. Правовий захист біженців та осіб без громадянства в Україні: зб. документів. К.: ВАІТЕ, 2001. 310 с.

16. Порядок виїзду з України і в'їзду в Україну. *Правовий статус іноземців: Наук.-практ. коментарі та нормативно-правові акти* / М. І. Хавронюк та ін. К.: Правові джерела, 1998. 448 с.
17. Про встановлення регіонів тимчасового розселення біженців (Постанова Кабінету Міністрів України № 396 від 8 червня 1995 р.). *Інформ. бюл. Міністерства України у справах національностей, міграції та культур.* 1995. № 3. С. 63–65.
18. Про додаткові заходи щодо реалізації права людини на свободу пересування і вільний вибір місця проживання: Указ Президента України від 15 липня 2001 року. *Офіц. вісн. України.* 2001. № 25. Ст. 1107.
19. Про затвердження положень про паспорт громадянина України та свідоцтво про народження (Постанова Верховної Ради України). *Відомості Верховної Ради України.* 1992. № 37. Ст. 545.
20. Про затвердження положення про проїзний документ біженця для виїзду за кордон (Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2002 р.) № 1526. *Офіц. вісн. України.* 2002. № 42. Ст. 1939.
21. Про затвердження Положення про посвідчення біженця (Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2002 р. № 1527). *Офіц. вісн. України.* 2002. № 42. Ст. 1940.
22. Про Концепцію державної міграційної політики (Указ Президента України № 622 від 30 травня 2011 р.) *Web-сайт Верховної Ради України.* URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/622/2011>.
23. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України (Постанова Верховної Ради України). *Відомості Верховної Ради України.* 1997. № 10. Ст. 85.
24. Про порядок надання пільг реабілітованим особам, які були репресовані за межами республіки і проживають на території України (Постанова Верховної Ради України). *Відомості Верховної Ради України.* 1993. № 2. Ст. 11.
25. Про правила в'їзду іноземців в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію (Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 1995 р. № 1074). *Уряд. кур'єр.* 1996. 18 січня.
26. Про утворення Державної міграційної служби України (Постанова Кабінету Міністрів України № 643 від 24 червня 2009 р.) [Електронний ресурс]: Web-сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=643-2009-%EFC>Сборник законодательных актов государств СНГ и Балтии по вопросам миграции, гражданства и связанных с ними аспектам. М.: MOM, 1996. 453 с.
27. Constitution IOM. *International Organization for Migration* URL: http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/about_iom/iom_constitution_eng_booklet.pdf.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України URL: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>.
2. Офіційний веб-сайт Державної міграційної служби України. URL: <http://www.dmsu.gov.ua/>
3. Офіційний веб-сайт Комісії з Міжнародної міграції Global Commission on International Migration. URL: <http://www.gcim.org/en/>
4. Офіційний веб-сайт MOM. – Режим доступу: <http://www.iom.int/jahia/jsp/index.jsp>. Офіційний веб-сайт НАТО. URL: <http://www.nato.int/>
5. Офіційний веб-сайт ООН. URL: <http://www.un.org/ru/>
6. Офіційний веб-сайт Організації з безпеки і співробітництва в Європі. URL: <http://www.osce.org>
7. Офіційний веб-сайт Ради Європи. URL: <http://www.coe.int/portal/web/coe-portal>
8. Офіційний веб-сайт Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. URL: http://www.unhcr.org.ua/unhcr_ukr/index.php?&lang=u
9. Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <http://www.ombudsman.kiev.ua/index.htm>